

АГРОСВІТ

№ 5 березень 2015

Науково-практичний журнал

ISSN 2306-6792

9 772306 679204

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Мельник Л. Ю.,

д.е.н., професор, професор кафедри Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Федоренко В. Г.,

д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік УАН

Дацій О. І.,

д.е.н., професор, заслужений працівник освіти України

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Кучеренко Г. Б.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бистряков І. К., д.е.н., професор, завідувач відділу ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»

Васильєва Н. К., д.е.н., професор, завідувач кафедри Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Вініченко І. І., д.е.н., професор, завідувач кафедри Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Гудзинський О. Д., д.е.н., професор, професор кафедри Національного університету біотехнологій і природокористування

Іванюта В. Ф., д.е.н., професор, професор кафедри Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Кадієвський В. А., д.е.н., професор, професор кафедри завідувач кафедри Державної академії статистики, обліку і аудиту

Коренюк П. І., д.е.н., доцент, професор кафедри Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Крисанов Д. Ф., д.е.н., професор, провідний науковий співробітник відділу ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України

Малік М. Й., д.е.н., професор, завідувач відділу ННЦ «Інститут аграрної економіки НААН України»

Плаксієнко В. Я., д.е.н., професор, завідувач кафедри Полтавської державної аграрної академії

Савченко О. Ф., д.е.н., професор, професор кафедри Полтавського університету економіки та торгівлі

Сорока М. П., д.держ.упр., професор, народний депутат України

Ульянченко О. В., член.кор. НААН України, д.е.н., професор, професор кафедри Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

Чупіс А. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри Сумського національного аграрно-економічного університету

Свідоцтво KB № 17595-6445ПР від 28.03.2011 року

ISSN 2306-6792

Передплатний індекс: 21847

Засновники:

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет,
ТОВ "АКС Центр"*

Видавець:

ТОВ "АКС Центр"

Адреса редакції:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
Телефон: (044) 223-26-28, (044) 537-14-33

Телефон/факс: (044) 458-10-73

www.agrosvit.info

E-mail: economy_2008@ukr.net

Відділ реклами: Чурсіна А. М.

Коректор: Строганова Г. М.

Комп'ютерна верстка: Полулященко А. В.

Технічне забезпечення: Дідук Б. Б.

АГРОСВІТ

Журнал засновано у січні 2001 року. Виходить 2 рази на місяць.

№ 5 березень 2015 р.

У НОМЕРІ:

Могильний О. М.

Аграрна економіка України: "ресурсне прокляття" чи локомотив розвитку? 3

Пуліна Т. В.

Оцінка впливу факторів внутрішнього середовища при створенні кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості 11

Білоцерківець В. В.

Цивілізаційні підвалини економічної еволюції 18

Павленко І. А.

Актуальні механізми комерціалізації інновацій 25

Пріб К. А., Корж О. В.

Основні напрями розв'язання проблеми зайнятості населення в аграрній сфері 29

Штогринець Н. В.

Формування моделі гірського сільського господарства на основі зрівноваженого розвитку 35

Власенко Ю. Г., Нам'яненко Ю. О.

Роль зернотрейдерів в експорті вітчизняної пшениці 41

Рубан Ю. В.

Використання деривативів при фіксації ціни на сільськогосподарську продукцію 46

Атаманчук Ю. М.

Впровадження прогресивних механізмів управління збутовою діяльністю 50

Савич О. В.

Оцінка фрактального виміру часових рядів курсів валют методом поділу поля 56

Стукан І. Ю., Стрижак А. П.

Сутність та види глобальних викликів для банківської системи 61

Тужик К. А.

Аграрна освіта в забезпеченні сталого розвитку сільського господарства з використанням міжнародного досвіду 68

Дармограй О. В.

Напрями стратегічного розвитку продовольчого ринку Вінницької області 74

Корчинська О. О.

Організаційно-економічне та інституційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму 80

Ніколаєнко С. М.

Кластери молочної промисловості: передумови та ефективність функціонування 84

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

(постанова президії ВАК України № 1-05/2 від 27.05.2009 р., наказ ВАК України № 340 від 21.04.2011 р. «Про внесення змін до переліку наукових фахових видань України»)

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Рекомендовано до друку

Вченою радою Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету 12 лютого 2015 р.

Підписано до друку 26.02.15 р.

Формат 60x84 1/8, Ум. друк. арк. 12,5. Наклад — 1000 прим.

Папір крейдований, друк офсетний. Замовлення № 1203/1.

Віддруковано у ТОВ «АКС Центр»

© АгроСвіт, 2015

CONTENTS:

Mogylnyi O. THE AGRICULTURAL ECONOMY OF UKRAINE: "RESOURCE CURSE" OR THE ENGINE OF DEVELOPMENT?	3
Pulina T. ESTIMATION OF INFLUENCE OF INTERNAL ENVIRONMENT FACTORS WHILE FORMING CLUSTER AMALGAMATION OF FOOD ENTERPRISES	11
Bilotserkivets V. CIVILISATIONS BASICS OF ECONOMIC EVOLUTION	18
Pavlenko I. MODERN MECHANISMS COMMERCIALIZATION OF INNOVATIONS	25
Prib K., Korzh O. MAIN DIRECTIONS OF SOLVING THE PROBLEM OF EMPLOYMENT IN AGRICULTURE	29
Shtogrynets N. FORMATION OF THE MODEL OF MOUNTAINOUS AGRICULTURE BASED ON THE BALANCED DEVELOPMENT	35
Vlasenko Y., Namjasenko Y. THE ROLE OF TRADERS IN DOMESTIC WHEAT EXPORT	41
Ruban Y. INSURANCE RISK IN THE PRICE OF GRAIN WITH FUTURES CONTRACTS	46
Atamanchuk Y. THE INTRODUCTION OF ADVANCED MANAGEMENT TOOLS SALES MANAGEMENT	50
Savych O. MEASURING THE COMPLEXITY OF CURRENCY MARKETS BY FRACTAL DIMENSION ANALYSIS: METHOD OF PLANE DIVISION	56
Stukan I., Stryzhak A. ESSENCE AND TYPES OF GLOBAL CHALLENGES FOR THE BANKING SYSTEM	61
Tuzhyk K. AGRICULTURAL EDUCATION FOR SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT USING A FOREIGN EXPERIENCE	68
Darmohrai O. DIRECTIONS OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF FOOD MARKET OF VINNITSA REGION	74
Korchynska O. ORGANIZATIONALLY, ECONOMIC AND INSTITUTIONAL PROVIDING OF DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM	80
Nikolaienko S. CLUSTERS DAIRY INDUSTRY: BACKGROUND AND OPERATIONAL EFFICIENCY	84

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

- У статті з лівого боку має стояти індекс УДК (реєстр – «ВСЕ ПРОПИСНЫЕ»).
- Ініціали та прізвище автора. Через кому після ПІБ зазначається науковий ступінь, вчене звання, посада, науковий заклад (мовою статті та англійською мовою).
- Назва статті (реєстр – «Как в предложениях») мовою статті та англійською мовою.
- Анотація мовою статті та англійською мовою.
- Ключові слова (5—8 слів) мовою статті та англійською мовою.
- Текст статті.

У статті, згідно постанови Президії Вищої атестаційної комісії України «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України» від 15 січня 2003 р. № 7-05/1, повинні міститись (із виділенням у тексті) такі елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі; список використаних джерел (оформлюється за новими вимогами, які опубліковані у Бюлетні ВАК України, № 3, 2008).

Згідно нових правил, які враховують вимоги міжнародних систем цитування, автори статей повинні давати список літератури в двох варіантах: один на мові оригіналу і окремим блоком той же список літератури (References) в романському алфавіті (harvard reference system), повторюючи в ньому всі джерела літератури, незалежно від того, чи є серед них іноземні

- Обсяг рукопису — 15—25 тис. знаків, включаючи рисунки, таблиці.
- Стаття повинна бути виконана у форматі А-4 текстового редактора Microsoft Word for Windows (шрифт - Times New Roman) у вигляді файлу з розширенням .doc або .rtf для Microsoft Word (версія 97-2003). Файли статті обов'язково повинні бути збережені в форматі .doc або .rtf.
- Ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у чорно-білому вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. Рисунки, виконані у MS Word, потрібно згрупувати до статті відправити файл графічним об'єктом. Для рисунків, зроблених в програмі Excel, потрібно додатково до статті відправити файл Excel (2003).
- Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Equation і нумеруються з правого боку.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

УДК 339.13:338:631.155

О. В. Дармограй,
здобувач кафедри міжнародної економіки
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

O. Darmohrai,
applicant of the Department of International Economy, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

DIRECTIONS OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF FOOD MARKET OF VINNYTSA REGION

Автором обгрунтовано необхідність розробки стратегії розвитку продовольчого ринку Вінницької області в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Визначено місце регіону в структурі продовольчого ринку України. Сформувано перелік цілей та завдань перспективної стратегії продовольчого ринку. Зазначено необхідні принципи державної політики, дотримання яких забезпечить досягнення стратегічних цілей розвитку продовольчого ринку Вінницької області. Запропоновано алгоритм стратегічного планування розвитку продовольчого ринку, проведено SWOT-аналіз ринку продовольства області, який дозволив виявити і структурувати його сильні і слабкі сторони, можливості і загрози з боку впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Визначено "точки росту" продовольчого ринку та його функціональні підсистеми, за якими встановлені пріоритети розвитку ринку.

The author analyzes the necessity of development of food market growth strategy in Vinnytsia region in food safety context. The place of the region in the structure of the food market of Ukraine is also defined. The author forms a list of goals and objectives of food market strategy. Essential principles of state policy which will ensure growth of food market of Vinnytsia region are described. The author proposes algorithm of strategic planning of the food market and conducts SWOT-analysis of the food market area that revealed the structure and its strengths and weaknesses, opportunities and threats of the influence of the external and internal environment. The "points of growth" of food market and its functional subsystems are defined. The development of the market is prioritized according to these point.

Ключові слова: ринок продовольства, Вінницька область, стратегія, SWOT-аналіз.
Key words: food market, Vinnytsia region, strategy, SWOT-analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблеми розвитку продовольчого ринку на стратегічну перспективу пов'язані із надзвичайно важливими аспектами функціонування сучасних соціально-економічних систем: продовольчою безпекою, сталістю розвитку окремих регіонів, соціальною стабільністю, якістю життя населення, його здоров'ям тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Стратегічні перспективи розвитку продовольчого ринку знайшли відображення у працях вчених, економістів, багатьох загальнодержавних, регіональних, галузевих програмах розвитку. Так, у науковій праці Страшинської Л.В. запропоновано стратегічні напрями перспективного розвитку окремих національних продовольчих ринків, виходячи з умови забезпечення продовольчої безпеки країни [1]. В контексті забезпечення достатніх параметрів продовольчої безпеки розглянуто стратегії ринку продовольства у дослідженнях наступних авторів: Гойчук О.А. [2; 3], Саблука П.Т., Юрчишина В.В. [4], Лукінова І.І. [5] та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Значний обсяг напрацьованих рекомендацій щодо стратегічних перспектив розвитку продовольчого ринку України свідчить про актуальність проблеми, яка потребує свого вирішення як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Вінницька область є одним із найбільших виробників продовольчих ресурсів в Україні, що обумовлено природно-кліматичними умовами, значним кадровим, технологічними, науковим потенціалом регіону. Розробка стратегії продовольчого ринку є важливою складовою системи стратегічного планування збалансованого соціально-економічного розвитку Вінницької області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Головною задачею уряду будь-якої країни у сфері продовольчої політики є забезпечення мінімальних потреб населення в продуктах харчування, бажано за рахунок власних виробничих можливостей. Підвищення рівня самозабезпечення є передумовою продовольчої безпеки країни. Тому даний аспект є важливим аргументом, який використовується при фор-

муванні системи заходів протекціонізму для підтримки власного сільського господарства та регулювання імпорту з метою досягнення заданого рівня самозабезпечення.

В умовах стабільного розвитку економічних систем відсутня необхідність у запровадженні заходів щодо регулювання внутрішнього ринку. Вільне ціноутворення на внутрішньому ринку продовольчої продукції виключає хронічне перевиробництво надлишків сільськогосподарської продукції. Тому стабілізація ринку продовольства, усунення занадто різких коливань цін на них є другою основною метою регулювання ринку, яка впливає з сезонного характеру сільськогосподарського виробництва та часовим лагом у дії закону попиту і пропозиції.

Основними цілями запропонованими стратегії розвитку продовольчого ринку Вінницької області є:

1. Створення передумов для динамічного розвитку продовольчого ринку та агропромислового комплексу області.

2. Формування та розвиток необхідної інфраструктури, а також сприятливого ділового та інвестиційного клімату в системі продовольчого ринку області.

3. Здійснення комплексу заходів для покращення якості життя населення.

4. Реалізація загальнодержавних та регіональних цільових програм розвитку продовольчого ринку, які покликані забезпечити сталий розвиток галузей АПК та створити умови для ефективної діяльності підприємства-суб'єктів продовольчого ринку.

Завданнями стратегії розвитку продовольчого ринку Вінницької області є:

1. Забезпечення регіонального продовольчого ринку сільськогосподарською продукцією та готовими харчовими продуктами за рахунок оптимального використання природно-економічного потенціалу в господарській діяльності підприємств АПК області, а також розвиток ринкової інфраструктури для забезпечення доступу продовольчих товарів, вироблених підприємствами області на зовнішні ринки.

2. Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств-виробників продовольчих товарів, покращення інфраструктурного та інформаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, особистих підсобних господарств населення та інших суб'єктів продовольчого ринку, а також органів державного управління та споживачів.

3. Удосконалення структури аграрного сектора економіки області, підвищення ефектив-

ності використання природних ресурсів, розвиток нових секторів та створення умов для зростання сільськогосподарського виробництва.

4. Підвищення рівня життя, забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення якості кадрового потенціалу, підвищення ефективності роботи систем життєзабезпечення.

5. Створення сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату шляхом розвитку фінансово-кредитної, страхової інфраструктури, створення умов для розвитку підприємництва, а також формування ефективної системи державного управління.

6. Удосконалення нормативно-правової бази, спрямоване на формування стабільних правил здійснення економічної діяльності, що стимулюють розвиток підприємницької ініціативи, інвестиційної та інноваційної діяльності, захист прав інвесторів, дотримання антимонопольного законодавства, упорядкування регулюючих функцій держави, підвищення ефективності управління державною власністю.

Стратегія розвитку продовольчого ринку Вінницької області полягає у створенні єдиного економічного простору та гармонічному розвитку всіх підприємств-суб'єктів продовольчого ринку на основі їх оптимальної спеціалізації в загальнодержавному та міжнародному поділові праці, використанні ресурсного потенціалу та конкурентних переваг.

Досягнення стратегічних цілей розвитку продовольчого ринку Вінницької області можливе за умови дотримання наступних принципів державної політики у цій сфері:

— підвищення ефективності державної підтримки, забезпечення цільового використання бюджетних коштів спрямованих на розвиток усіх складових продовольчого ринку регіону, збалансований розподіл засобів державної підтримки між усіма підсистемами продовольчого ринку;

— використання підходу до надання фінансової допомоги з місцевого бюджету за принципом "підтримка в обмін на результати", підвищення відповідальності одержувачів бюджетних коштів за забезпечення виробництва кінцевого продукту;

— підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за результати розвитку продовольчого ринку конкретних адміністративно-територіальних одиниць;

— регулювання балансу інтересів виробників продовольства та організацій сфер переробки й обміну, створення нових інтегрованих

і кооперативних структур, розвиток ринкової інфраструктури;

— надання державної підтримки в освоєнні інноваційних методів ведення виробництва продовольчих товарів;

— розвиток ефективної системи залучення інвестицій суб'єктами продовольчого ринку, розвиток високопродуктивного спеціалізованого виробництва з використанням інтенсивних технологій, підтримка інвесторів, які реалізують проекти з максимальним рівнем переробки сільськогосподарської сировини та виробництва засобів виробництва, пошук і використання різних систем комунікацій для обміну інформацією та узгодження спільних програм дій влади та учасників ринку продовольства;

— екологізація технологій виробництва продуктів харчування з метою підвищення рівня їх якості та покращення навколишнього середовища;

— формування нових стереотипів поведінки та професійної діяльності на продовольчому ринку, в тому числі шляхом інтенсивного навчання персоналу, підвищення кваліфікації керівників та спеціалістів, проведення просвітницької роботи.

Стратегічне планування розвитку продовольчого ринку доцільно проводити за наступним алгоритмом (рис. 1).

Вінницька область є аграрно-промисловим регіоном, який здійснює істотний внесок у розвиток продовольчого ринку України. Розвиток сільськогосподарського виробництва в області характеризується досить високими показниками динаміки. Так, у 2013 р. темпи приросту обсягів виробництва, в порівнянні з 2012 роком склали 26,6 %, в тому числі в галузі рослинництва — 23,1 %, тваринництва — 35,5 %.

У 2013 р. область зайняла перше місце в Україні за обсягами виробництва валової продукції сільського господарства, виробництву цукрових буряків, плодово-ягідних культур, молока, чисельності поголів'я ВРХ, у тому числі корів та друге місце за обсягами виробництва зернових та зернобобових культур. Питома вага Вінниччини в загальному обсязі виробництва сільсько-

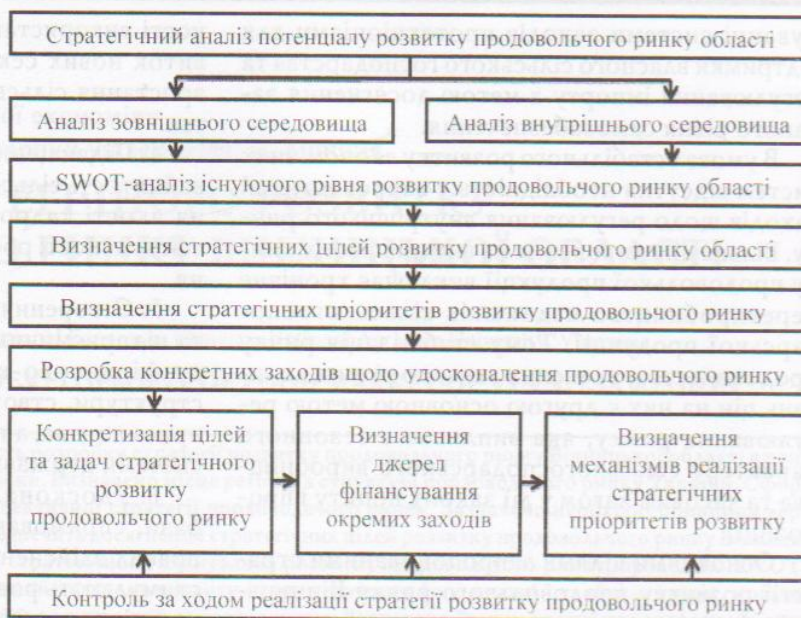

Рис. 1. Схема застосування механізмів формування та реалізації стратегії розвитку продовольчого ринку

Джерело: узагальнено автором за результатами власних досліджень.

господарської продукції, в порівнянні з 2012 роком, зросла з 6,5 до 7,2 %, отримано прирости валових зборів та урожайності майже всіх без винятку сільськогосподарських культур.

Продовольчий ринок області має значний експортний потенціал. За 10 місяців 2014 року з регіону експортовано продукції агропромислового комплексу на 368,4 млн дол. США, позитивне сальдо зовнішньої торгівлі продовольчими товарами склало 308,2 млн дол. США.

Товарооборот області за 2013 рік склав 26053 млн грн. і зріс у порівнянних цінах на 10,1%. За темпами зростання обороту роздрібно-ї торгівлі область займає 7 місце, а за абсолютним приростом на одну особу — 14 місце серед регіонів України. Частка товарів вітчизняного виробництва в товарообороті продовольчих товарів області становить 92,5%. Цей показник є одним з найвищих в Україні.

Продовольчий ринок Вінницької області характеризується позитивною динамікою зростання пропозиції усіх видів продукції, приростом виробничих потужностей, капітальних інвестицій, сприятливою зовнішньоекономічною кон'юнктурою.

Одним із загальноновизнаних в стратегічному плануванні є інструментарій SWOT-аналізу. SWOT-аналіз, проведений щодо ринку продовольства Вінницької області, дозволяє виявити і структурувати його сильні і слабкі сторони (табл. 1). За допомогою цього аналізу можна визначити потенційні можливості і

Таблиця 1. Сильні та слабкі сторони продовольчого ринку Вінницької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Вигідне географічне положення регіону	Недостатній розвиток маркетингової інфраструктури
Сприятливі природно-кліматичні умови для виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції	Високий рівень розораності ґрунтів, істотна частка еродованих, виснажених ґрунтів, неоптимальна структура посівних площ
Кількісна та якісна структура населення, трудових ресурсів регіону	Значний рівень зносу виробничих фондів сільського господарства та харчової промисловості
Розгалужена мережа переробних потужностей харчової промисловості	Енергетична залежність галузей АПК від зовнішніх поставачань
Достатній розвиток транспортної інфраструктури регіону	Низький рівень використання побічної продукції та відходів виробництва
Мережа установ роздрібної торгівлі, ресторанного господарства, оптово-роздрібних продуктових ринків	Недостатній рівень залучення інвестиційних ресурсів у розвиток сільського господарства, харчової промисловості, збутової мережі області
Високий науковий та кадровий потенціал аграрної науки, мережа науково-дослідних, навчальних закладів аграрного спрямування	Недостатній рівень впровадження вітчизняних наукових розробок у практику суб'єктів продовольчого ринку
Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі продуктами харчування	Низький рівень експорту безпосередньо підприємствами області
Наявність позитивного досвіду залучення іноземних інвестицій підприємствами АПК	Низький рівень іноземного інвестування в розрахунку на душу населення в регіоні
Діяльність виробничих, обслуговуючих та збутових кооперативів	Недостатня мережа обслуговуючих кооперативів в сільській місцевості

Джерело: власні дослідження.

внутрішні та зовнішні загрози, які існують на ринку продовольства.

Таким чином, завдання SWOT-аналізу щодо продовольчого ринку зводяться до:

- 1) виявлення сильних і слабких сторін зазначеної ринкової системи;
- 2) виявлення можливостей і загроз з боку впливу зовнішнього та внутрішнього середовища продовольчого ринку (табл. 2);
- 3) визначення впливу та взаємозв'язку внутрішніх сильних і слабких сторін продовольчого ринку із зовнішніми проявами можливостей і загроз;

4) формулювання в загальних рисах основних напрямів розвитку досліджуваного ринку як на рівні регіону, так і країни в цілому;

5) формуванні переліку дій та заходів на основі стратегічного планування з мінімізації загроз і використання існуючих можливостей.

Експертні оцінки із застосуванням типової матриці загроз, яка використовується при проведенні в SWOT-аналізу, дозволили спрогнозувати можливий вплив у середньостроковій перспективі негативних факторів на параметри розвитку продовольчого ринку Вінницької області (рис. 2).

Таблиця 2. Потенційні можливості та загрози на продовольчому ринку Вінницької області

Потенційні можливості	Загрози
Стабільне зростання попиту на продовольство як в середині країни, так і на світовому ринку	Негативні тенденції розвитку демографічних процесів, що призводять до скорочення попиту на продовольство
Вільний доступ до європейського ринку в результаті дії угоди про зону вільної торгівлі	Падіння життєвого рівня населення в результаті девальвації національної валюти
Конкурентоспроможні ціни та якість продовольчих товарів	Недостатній рівень сертифікації та стандартизації виробленої продукції
Зростання привабливості галузей АПК для іноземних інвесторів в результаті здешевлення внутрішньо-регіональних ресурсів	Скорочення темпів приросту інвестиційної активності в результаті погіршення політичної та економічної ситуації
Значний потенціал росту виробництва в результаті його інтенсифікації та підвищення рівня завантаженості потужностей переробних підприємств	Зменшення рівня використання виробничих потужностей харчової промисловості в результаті скорочення внутрішнього попиту
Підвищення рівня доходності ринку в результаті поглиблення рівня переробки сільськогосподарської сировини	Можливі зміни в податковому законодавстві в сторону підвищення податкового тиску. Висока імовірність неповернення ПДВ при експорті
Використання нових енергозберігаючих технологій. Розвиток інноваційно орієнтованих виробництв	Погіршення екологічної ситуації в результаті інтенсивного зростання тваринницьких галузей
Достатньо високий рівень розвитку транспортної інфраструктури та роздрібної мережі продовольчого ринку	Недостатній рівень розвитку заготівельної та маркетингово-консультаційної інфраструктури
Впровадження альтернативних джерел енергії. Державна підтримка виробництва альтернативних видів палива	Нестабільність фінансово-кредитного забезпечення розвитку продовольчого ринку. Підвищення відсотків за користування кредитними коштами
Інтенсифікація кооперативного руху. Створення широкої мережі заготівельних обслуговуючих кооперативів	Низька культура підприємницької діяльності. Відсутність підприємницьких навичок у домогосподарств населення
Посилення процесів вертикальної та горизонтальної інтеграції сільськогосподарських підприємств, підприємств харчової промисловості та збуту	Відтік кваліфікованих працівників до регіонів із вищим рівнем доходів та зарплат

Джерело: власні дослідження.

		Імовірність виникнення		
		Висока	Середня	Низька
Можливий негативний ефект	Сильний	Падіння життєвого рівня населення	Підвищення відсотків за користування кредитними коштами	Зменшення рівня використання виробничих потужностей харчової промисловості
	Середній	Недостатній рівень розвитку інфраструктури продовольчого ринку	Негативні тенденції розвитку демографічних процесів	Скорочення темпів приросту інвестиційної активності
	Слабкий	Відтік кваліфікованих працівників до інших регіонів	Недостатній рівень сертифікації та стандартизації	Можливі зміни в податковому законодавстві

Рис. 2. Матриця загроз, які потенційно впливають на параметри розвитку продовольчого ринку Вінницької області

Джерело: власні дослідження на основі експертних оцінок.

Враховуючи складність, багаторівневість і багатоаспектність процесів функціонування продовольчого ринку Вінницької області, як складного соціально-економічного утворення, необхідно за основу конструювання механізмів управління продовольчим ринком застосувати системний підхід, який дозволяє виділити перелік його взаємозв'язаних підсистем: організаційний, економічний, фінансово-бюджетний, правовий, соціальний, мотиваційний та інші механізми.

Процес стратегічного управління продовольчим ринком як системою являє собою безперервний динамічний процес комплексного вирішення актуальних проблем, обумовлених практикою функціонування ринку в умовах невизначеності зовнішнього середовища та ресурсних обмежень. Зазначені явища обумовлюють необхідність розробки та реалізації пріоритетів розвитку продовольчого ринку області в межах системи стратегічного управління со-

ціально-економічним розвитком регіону.

Проведені дослідження дозволили визначити "точки росту" продовольчого ринку та виділити його функціональні підсистеми: "великотоварне сільськогосподарське виробництво", "продовольче забезпечення домогосподарств", "харчова промисловість", "інфраструктура продо-

вольчого ринку". На нашу думку, доцільно диференціювати пріоритети розвитку продовольчого ринку області за цими підсистемами (табл. 3).

Механізм реалізації запропонованої стратегії розвитку продовольчого ринку Вінницької області включає наступні складові:

— Створення системи економічних стимулів для сільськогосподарських підприємств, домогосподарств населення, підприємств харчової промисловості та інфраструктури, стимулюючих учасників ринку на досягнення цілей запропонованої стратегії.

— Застосування програмно-цільового підходу до управління агропромисловим комплексом та продовольчим ринком області шляхом розробки обласних галузевих програм, узгоджених із цілями, пріоритетами та завданнями стратегії.

— Підвищення бюджетної ефективності підтримки сільськогосподарських виробників та

Таблиця 3. Стратегічні пріоритети розвитку продовольчого ринку Вінницької області

Підсистеми продовольчого ринку Вінницької області			
1. Великотоварне сільськогосподарське виробництво	2. Продовольче забезпечення домогосподарств	3. Харчова промисловість	4. Інфраструктура продовольчого ринку
Диверсифікація виробництва	Розвиток кооперації	Розвиток біотехнологій	Екологічна безпека харчових продуктів
Залучення інвестиційних ресурсів для оновлення матеріальної бази виробництва	Створення та розвиток оптово-роздрібною мережі реалізації продовольства	Впровадження інноваційних технологій виробництва продуктів харчування	Збільшення експорту сільськогосподарської продукції та готових продуктів харчування
Розвиток галузей тваринництва та кормовиробництва	Розвиток працевітких галузей	Диверсифікація виробництва	Активізація біржової торгівлі продовольством
Підвищення ефективності виробництва та рівня доходів підприємств	Створення та розвиток нетрадиційних виробництв	Підвищення якості продукції, сертифікація	Розширення мережі обслуговуючих кооперативів
Підвищення інноваційності виробництва	Організація виробництва органічної продукції	Підвищення експортного потенціалу	Мінімізація логістичних витрат
Розвиток інтеграційних зв'язків різних типів	Організація консультативних центрів для домогосподарств	Розвиток систем постачання ресурсів, економія ресурсів	Сприяння доступності кредитних ресурсів для виробників продовольства
Сталий розвиток сільських територій	Стимулювання малої механізації	Адаптація якісних параметрів продукції до міжнародних стандартів	Активізація роботи дорадницьких служб. Створення загальнодоступних інформаційних баз даних

Джерело: розроблено автором.

інших суб'єктів продовольчого ринку, впровадження системи справедливого розподілу державного фінансування, а також посилення відповідальності отримувачів бюджетних ресурсів. Спрямування бюджетних коштів переважно на стимулювання інвестиційної активності підприємств.

— Підвищення ефективності підприємств з державною формою власності, які функціонують в межах продовольчого ринку, шляхом покращення координації їх діяльності, забезпечення технічної, технологічної, економічної їх інтеграції.

— Сприяння утворенню та розвитку регіональних холдингових, вертикально-інтегрованих структур з метою охоплення ними усіх підсистем продовольчого ринку.

— Посилення контролю за виконанням існуючих та перспективних програм розвитку окремих підсистем продовольчого ринку.

На даний час у Вінницькій області реалізуються або близькі до завершення наступні стратегії та галузеві програми, метою яких є розвиток складових продовольчого ринку регіону:

— Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 р.

— Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2015 р.

— Програма розвитку овочівництва та переробної галузі Вінницької області на період до 2020 р.

— Програма розвитку регіонального фінансового лізингу в агропромисловому комплексі Вінницької області на 2011—2015 рр.

— Програма розвитку особистих селянських та фермерських господарств області на 2011—2015 рр.

Стратегією збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 р. передбачено реалізацію інвестиційних проєктів, спрямованих на розв'язання проблем в агропромисловому комплексі Вінницької області на суму 13,2 млрд грн. Із цієї суми фінансування за рахунок державного бюджету — 700 тис. грн., з місцевого бюджету — 1280 тис. грн. Основні інвестиційні кошти, передбачені на розвиток складових продовольчого ринку передбачаються за рахунок приватних інвесторів.

ВИСНОВКИ

Реалізація положень стратегії дозволить забезпечити розвиток продовольчого ринку Вінницької області як найважливішої складової продовольчої безпеки регіону та України, прогнозувати і запобігати імовірним та існуючим загрозам і ризикам для економіки регіону,

підвищувати її сталість, створити умови для динамічного розвитку агропромислового комплексу, інфраструктури продовольчого ринку, а також поліпшення продовольчого забезпечення населення.

Література:

1. Страшинська Л.В. Стратегія розвитку продовольчого ринку в Україні: монографія / Під ред. академіка НАН України Б.М. Данилишина. — К. Профі, 2008. — 532 с.

2. Гойчук О.І. Продовольча безпека в Україні і світі / О.І. Гойчук — К.: Наукметодцентр аграрної науки, 2003. — 114 с.

3. Гойчук О.І. Формування стратегії продовольчої безпеки / О.І. Гойчук // Научные труды Крымского государственного агротехнологического университета. Экономические науки. — 2004. — Вып. 82. — С. 222—225.

4. Саблук П.Т. Розробка аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини України / П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (вип. 5) / За ред. П.Т.Саблука та ін. — К.: ІАЕ, 2002. — С. 625—642.

5. Лукінов І.І. Про стратегію трансформації АПК та забезпечення продовольчої безпеки України / І.І. Лукінов, П.Т. Саблук // Економіка України. — 2000. — № 9. — С. 62—81.

References:

1. Strashynska, L.V. (2008), The development strategy of food market in Ukraine [Stratehiia rozvytku prodovolchoho rynku v Ukraini], Profi, Kyiv, Ukraine.

2. Hoichuk, O.I. (2003), Food security in Ukraine and in the world [Prodovolcha bezpeka v Ukraini i sviti], Naukmetodtsentr ahrarnoi nauky, Kyiv, Ukraine.

3. Hoichuk, O.I. (2003), "Formation of the food safety strategy", Nauchnye trudy Krymskogo gosudarstvennogo agrotehnologicheskogo universiteta. Ekonomicheskie nauki, vol. 82, pp. 222—225.

4. Sabluk, P.T. and Yurchushyn, V.V. (2002), "Development of agriculture (agro-food) doctrine of Ukraine", Ahropromyslovyi kompleks Ukrainy: stan, tendentsii ta perspektyvy rozvytku. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk, vol. 5, pp. 625—642.

5. Lukinov, I.I. and Sabluk, P.T. (2000), "About the strategy of transformation of agriculture and ensuring of food safety of Ukraine", Ekonomika APK, vol. 9, pp. 62—81.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2015 р.